

УДК 343.13:342.7

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2026.1.11>**Вікторія ЧЕРВАНЧУК**аспірант кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

ORCID: 0009-0007-0256-5899

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ІНШОЇ ОСОБИ
ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ АРЕШТУ МАЙНА
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

У статті досліджено процесуальні гарантії іншої особи під час застосування арешту майна у кримінальному провадженні. Проаналізовано положення чинного кримінального процесуального законодавства України, наукові підходи та окремі аспекти судової практики щодо забезпечення прав осіб, стосовно майна яких вирішується питання про арешт. Встановлено, що чинне нормативне регулювання не повною мірою забезпечує належний рівень правової визначеності процесуального статусу іншої особи та містить окремі суперечності у частині реалізації процесуальних прав під час застосування арешту майна.

Акцентовано увагу на тому, що арешт майна належить до найбільш поширених заходів забезпечення кримінального провадження, застосування якого пов'язане з тимчасовим обмеженням права власності особи. Саме тому особливого значення набуває належне забезпечення процесуальних гарантій осіб, чії майнові права обмежуються у межах кримінального провадження. Насамперед ідеться про право особи бути повідомленою про розгляд клопотання щодо арешту майна, брати участь у судовому розгляді, користуватися правничою допомогою та оскаржувати ухвалені судові рішення.

Зазначено, що окремі положення КПК України, які регулюють порядок накладення арешту на майно, потребують подальшого вдосконалення, оскільки під час досудового розслідування виникають складнощі у визначенні процесуального статусу особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також у забезпеченні реалізації її процесуальних прав. Окрему увагу приділено неоднаковим підходам судової практики до вирішення питань щодо скасування арешту майна та необхідності дотримання балансу між інтересами кримінального провадження і захистом права власності особи.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок про необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства України у частині регламентації процесуальних гарантій іншої особи під час застосування арешту майна. Запропоновано окремі напрями вдосконалення, спрямовані на підвищення рівня захисту майнових прав особи, забезпечення правової визначеності процесуального статусу учасників кримінального провадження та формування більш єдиного підходу у правозастосовній практиці.

Ключові слова: арешт майна, кримінальне провадження, інша особа, право власності, процесуальні гарантії, досудове розслідування, судовий контроль, майнові права.

Viktoriiia Chervanchuk. PROCEDURAL GUARANTEES OF ANOTHER PERSON DURING THE APPLICATION OF PROPERTY SEIZURE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article examines the procedural guarantees of another person during the application of property seizure in criminal proceedings. The provisions of the current criminal procedural legislation of Ukraine, doctrinal approaches, and certain aspects of judicial practice concerning the protection of the rights of persons whose property is subject to seizure are analyzed. It has been established that the current legal regulation does not fully ensure an appropriate level of legal certainty regarding the procedural status of another person and contains certain inconsistencies in the implementation of procedural rights during the application of property seizure.

Attention is focused on the fact that property seizure is one of the most commonly applied measures to ensure criminal proceedings, the application of which is associated with a temporary restriction of an individual's property rights. For this reason, proper protection of the procedural guarantees of persons whose property rights are restricted within criminal proceedings becomes particularly important. First of all, this concerns the right of a person to be notified of the consideration of a motion for property seizure, to participate in court proceedings, to receive legal assistance, and to appeal the relevant court decision.

It is noted that certain provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine regulating the procedure for imposing seizure on property require further improvement, since difficulties arise during pre-trial investigation in determining the procedural status of a person whose property is subject to seizure, as well as in ensuring the exercise of such person's procedural rights. Particular attention is paid to the inconsistent approaches in judicial practice regarding the lifting of property seizure and the need to maintain a balance between the interests of criminal proceedings and the protection of an individual's property rights.

Based on the results of the study, it is concluded that there is a need to improve the criminal procedural legislation of Ukraine in terms of regulating the procedural guarantees of another person during the application of property seizure. Certain directions for improvement are proposed, aimed at increasing the level of protection of property rights, ensuring legal certainty of the procedural status of participants in criminal proceedings, and developing a more unified approach in law enforcement practice.

Key words: property seizure, criminal proceedings, another person, property rights, procedural guarantees, pre-trial investigation, judicial control, proprietary rights.

Постановка проблеми. Одним із найбільш поширених заходів забезпечення кримінального провадження є арешт майна, застосування якого безпосередньо пов'язане з тимчасовим обмеженням права власності особи. З огляду на це особливого значення набуває забезпечення належних процесуальних гарантій осіб, чії права та законні інтереси зазнають обмеження у зв'язку із накладенням арешту на майно. Насамперед це стосується права особи на участь у судовому розгляді, отримання правничої допомоги, подання заперечень, оскарження судового рішення, а також забезпечення належного судового контролю за втручанням у право власності [2, с. 22–24].

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України містить низку положень, спрямованих на регламентацію порядку накладення арешту на майно та визначення процесуального статусу осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт. Водночас окремі аспекти такого правового регулювання залишаються дискусійними та потребують подальшого наукового осмислення. Зокрема, на сьогодні недостатньо чітко визначено обсяг процесуальних прав іншої особи під час вирішення питання про арешт майна, порядок реалізації таких прав, а також процесуальні гарантії їх належного забезпечення [15, с. 111–113].

Крім того, аналіз судової практики свідчить про наявність неоднакових підходів до вирішення питань щодо накладення та скасування арешту майна, визначення процесуального статусу особи, а також оцінки допустимості втручання у право власності в межах кримінального провадження [1, с. 7–9]. У зв'язку з цим актуальним є дослідження процесуальних гарантій іншої особи під час застосування арешту майна, а також визначення напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства України у відповідній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання арешту майна у кримінальному провадженні неодноразово ставало предметом наукового аналізу, що зумовлено як практичною поширеністю цього заходу забезпечення кримінального провадження, так і його безпосереднім впливом на майнові права особи. У науковій літературі увага приділялася правовій природі арешту майна, підставам і процесуальному порядку його застосування, а також проблемам забезпечення прав осіб, майно яких підлягає арешту.

Зокрема, О. В. Верхогляд-Герасименко досліджувала питання накладення арешту

на майно третіх осіб у кримінальному провадженні та звертала увагу на необхідність належного забезпечення їх процесуальних прав під час вирішення відповідних питань слідчим суддею [2, с. 20–27]. І. В. Гловюк аналізувала арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження, акцентуючи на змінах у правовому регулюванні цього інституту та їх значенні для правозастосування [4, с. 155–160].

Окремі аспекти накладення і скасування арешту майна розглянуто у працях А. О. Воронкіна, який звертає увагу на складнощі, що виникають під час застосування положень КПК України щодо арешту майна, а також на необхідність дотримання балансу між інтересами кримінального провадження та правами власника майна [3, с. 31–36]. М. Д. Денисовський досліджував загальні питання застосування арешту майна у кримінальному провадженні, зокрема його мету, підстави та значення у системі заходів забезпечення кримінального провадження [6, с. 87–94].

Значний інтерес для цієї тематики становлять праці Т. Є. Зелькіної, у яких розкрито сутність арешту майна, актуальні питання його застосування, а також більш широко проаналізовано обмеження майнових прав осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування [8, с. 45–70; 9, с. 144–148]. Підстави та процесуальний порядок обмеження недоторканності права власності під час застосування арешту майна досліджував О. І. Здрок, наголошуючи на необхідності чіткого дотримання процесуальної форми такого обмеження [7, с. 175–183].

Проблемні питання застосування арешту майна також висвітлено у працях І. П. Зінковського, А. С. Котової, О. Лютого, О. Ковальчука, А. Р. Туманянц та В. І. Медведєва [10, с. 182–189; 11, с. 90–115; 12, с. 336–343; 14, с. 194–199]. Водночас питання нормативного регулювання процесуального статусу третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, окремо досліджували В. В. Назаров та Т. В. Смалюк, що має важливе значення для розмежування статусу такої особи з іншими учасниками кримінального провадження [13].

Разом із тим, попри наявність значної кількості наукових напрацювань, питання процесуальних гарантій саме іншої особи під час застосування арешту майна у кримінальному провадженні залишається недостатньо комплексно розкритим. Більшість досліджень зосереджена або на загальній характеристиці арешту майна, або на процесуальному ста-

тусі третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Натомість потребує подальшого осмислення механізм забезпечення прав особи, чії майнові права обмежуються у межах кримінального провадження, зокрема в аспекті повідомлення, участі у судовому розгляді, правничої допомоги, оскарження та скасування арешту майна.

Метою статті є дослідження процесуальних гарантій іншої особи під час застосування арешту майна у кримінальному провадженні, аналіз особливостей правового регулювання та судової практики у відповідній сфері, а також визначення окремих напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства України з метою забезпечення належного захисту майнових прав особи..

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: з'ясувати правову природу арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження; дослідити процесуальний статус іншої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт; проаналізувати процесуальні гарантії забезпечення прав такої особи під час розгляду клопотання про арешт майна; охарактеризувати окремі аспекти судової практики щодо накладення та скасування арешту майна; визначити проблемні питання правозастосування у відповідній сфері та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Арешт майна у кримінальному провадженні є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, застосування якого спрямоване на досягнення дієвості кримінального процесу та забезпечення виконання завдань кримінального провадження. Водночас застосування такого заходу безпосередньо пов'язане з тимчасовим обмеженням права власності особи, що зумовлює необхідність дотримання належних процесуальних гарантій під час вирішення питання про накладення арешту на майно.

У науковій літературі арешт майна розглядається як процесуальний засіб обмеження права особи на володіння, користування чи розпорядження майном з метою забезпечення належного перебігу кримінального провадження, збереження речових доказів, забезпечення спеціальної конфіскації або можливої конфіскації майна [4, с. 156]. При цьому Т. Є. Зелькіна слушно зазначає, що застосування арешту майна має здійснюватися виключно за умови дотримання принципу пропорційності втручання у право власності

та за наявності належного процесуального обґрунтування [9, с. 145].

Відповідно до положень ст. 170 КПК України арешт майна допускається з метою забезпечення збереження речових доказів, спеціальної конфіскації, конфіскації майна як виду покарання, а також відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Водночас законодавче регулювання цього інституту свідчить про те, що арешт майна може застосовуватися не лише щодо підозрюваного чи обвинуваченого, а й щодо інших осіб, чії майнові права обмежуються у межах кримінального провадження.

У цьому контексті особливого значення набуває визначення процесуального статусу особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Після внесення змін до КПК України законодавець запровадив інститут третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, однак окремі аспекти правового регулювання такого статусу досі залишаються недостатньо визначеними [13]. Як слушно зазначає О. В. Верхогляд-Герасименко, процесуальні права таких осіб мають бути реальними та ефективними, а не формальними, оскільки арешт майна безпосередньо впливає на реалізацію права власності [2, с. 24].

Водночас однією з найбільш дискусійних проблем у правозастосовній практиці залишається питання чіткого розмежування процесуального статусу іншої особи та третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Попри те, що законодавець закріпив у КПК України окремі положення щодо статусу третьої особи, на практиці нерідко виникають ситуації, коли особа фактично зазнає обмеження майнових прав, однак не набуває достатнього процесуального інструментарію для їх ефективного захисту [13]. У таких випадках особа не завжди має можливість своєчасно отримати інформацію про розгляд клопотання щодо арешту майна, подати свої заперечення або належним чином реалізувати право на оскарження відповідного судового рішення.

На практиці це призводить до ситуацій, за яких арешт майна фактично застосовується до особи, яка не є підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні, однак змушена нести негативні наслідки такого обмеження права власності. У цьому контексті заслуговує на увагу позиція, відповідно до якої процесуальний статус особи має визначатися не лише формальною наявністю процесуального рішення про її залучення до кримінального провадження, а й фактичним

впливом процесуальних рішень на її права та законні інтереси [15, с. 112–114].

Крім того, відсутність чіткого законодавчого визначення обсягу процесуальних прав іншої особи створює передумови для неоднакового застосування положень кримінального процесуального законодавства судами. У деяких випадках слідчі судді визнають за такою особою право на участь у судовому розгляді та подання заперечень, тоді як в інших – виходять із формального тлумачення положень КПК України, що негативно впливає на забезпечення принципу правової визначеності та ефективного судового захисту [1, с. 9–11]. У зв'язку з цим доцільним видається подальше вдосконалення положень КПК України у частині конкретизації процесуальних прав осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт, а також визначення належних гарантій реалізації таких прав під час досудового розслідування.

Однією з ключових процесуальних гарантій у цьому випадку є право особи бути належним чином повідомленою про розгляд клопотання щодо арешту майна. Належне повідомлення особи забезпечує можливість реалізації інших процесуальних прав, зокрема права брати участь у судовому засіданні, висловлювати заперечення щодо доводів сторони обвинувачення, надавати докази та користуватися правничою допомогою. Водночас аналіз судової практики свідчить про наявність випадків, коли клопотання про арешт майна розглядаються без належного повідомлення власника майна або його представника [1, с. 8].

Особливу увагу слід звернути й на питання дотримання принципу пропорційності під час застосування арешту майна. Втручання держави у право власності особи повинно бути не лише формально законним, а й об'єктивно необхідним для досягнення завдань кримінального провадження. У цьому контексті слідчий суддя має оцінювати не лише наявність передбачених законом підстав для арешту майна, а й можливі наслідки такого обмеження для особи, зокрема вплив арешту на її професійну діяльність, господарську діяльність підприємства або забезпечення основних життєвих потреб [7, с. 180].

Неврахування таких обставин може призводити до надмірного втручання у право власності та порушення справедливого балансу між інтересами держави і правами особи.

Особливого значення під час застосування арешту майна набуває дотримання принципу пропорційності втручання у право власності особи. Арешт майна не може ґрунтуватися

виключно на формальному посиланні на наявність кримінального провадження або необхідність забезпечення можливої конфіскації майна. Слідчий суддя у кожному конкретному випадку повинен перевіряти, чи є таке втручання об'єктивно необхідним та співмірним із завданнями кримінального провадження [7, с. 178–181].

У цьому аспекті важливого значення набуває оцінка наслідків арешту майна для власника або володільця майна. Зокрема, арешт може впливати на можливість здійснення особою професійної діяльності, користування житлом, ведення підприємницької діяльності або виконання договірних зобов'язань. Саме тому під час вирішення питання про накладення арешту на майно слідчий суддя має враховувати не лише інтереси кримінального провадження, а й можливість виникнення надмірного та не виправданого обмеження майнових прав особи [3, с. 34–35].

Важливим є й те, що принцип пропорційності повинен дотримуватися не лише під час накладення арешту на майно, а й протягом усього періоду його застосування. Якщо у подальшому відпадає необхідність у забезпеченні цілей кримінального провадження, арешт майна має бути своєчасно скасований. Тривале збереження арешту без належного процесуального обґрунтування може свідчити про непропорційне втручання держави у право власності особи та порушення засад справедливого кримінального провадження [6, с. 90–92].

Крім того, актуальним залишається питання належного процесуального оформлення клопотань про арешт майна. Аналіз судової практики свідчить, що у низці випадків стороною обвинувачення не наводиться достатнього обґрунтування необхідності застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, а доводи клопотання мають загальний характер [1, с. 10]. За таких обставин слідчий суддя фактично позбавлений можливості повною мірою перевірити обґрунтованість втручання у право власності особи. У зв'язку з цим важливе значення має дотримання вимог щодо належного мотивування клопотань про арешт майна та надання достатніх доказів, які підтверджують необхідність застосування такого заходу.

Не менш важливим елементом процесуальних гарантій є забезпечення права особи на ефективне оскарження судового рішення про арешт майна. Саме можливість перевірки законності та обґрунтованості арешту майна в апеляційному порядку виступає однією з гарантій захисту права власності особи.

У цьому аспекті заслуговує на увагу позиція О. І. Здрока, який наголошує, що будь-яке втручання у право власності повинно відповідати критеріям законності, необхідності та пропорційності [7, с. 179].

Важливою складовою процесуальних гарантій під час застосування арешту майна є забезпечення особі можливості користуватися професійною правничою допомогою. З огляду на те, що арешт майна безпосередньо пов'язаний із тимчасовим обмеженням права власності, особа повинна мати реальну можливість захищати свої майнові права як особисто, так і за участю захисника чи представника. Саме участь адвоката дозволяє належним чином реалізувати право на подання заперечень, надати суду докази та звернути увагу слідчого судді на обставини, які можуть свідчити про необґрунтованість або непропорційність застосування арешту майна [11].

Водночас аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність випадків, коли власник майна дізнається про накладення арешту вже після постановлення відповідної ухвали слідчого судді. За таких обставин особа фактично позбавляється можливості брати участь у судовому розгляді та своєчасно висловити свої заперечення щодо доводів сторони обвинувачення. У подібних ситуаціях захист майнових прав особи фактично переноситься на стадію апеляційного оскарження або подання клопотання про скасування арешту майна, що не завжди забезпечує ефективне поновлення порушених прав [2, с. 25–26].

У цьому контексті важливого значення набуває належне дотримання вимог щодо повідомлення особи про розгляд клопотання про арешт майна. Повідомлення має бути здійснене у спосіб, який забезпечує реальну можливість участі особи або її представника у судовому засіданні. Недотримання таких вимог негативно впливає на забезпечення принципів змагальності сторін та справедливого судового розгляду, а також створює ризик формального характеру судового контролю за втручанням у право власності особи.

Не менш важливим елементом забезпечення процесуальних гарантій є належне мотивування ухвали слідчого судді про арешт майна. Судове рішення повинно містити не лише посилання на норми кримінального процесуального законодавства, а й конкретне обґрунтування необхідності застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження. Під час постановлення ухвали слідчий суддя повинен оцінити достатність

доказів, наданих стороною обвинувачення, перевірити наявність правових підстав для арешту майна, а також встановити співмірність втручання у право власності із завданнями кримінального провадження [7, с. 181].

Водночас у судовій практиці трапляються випадки, коли ухвали про арешт майна містять лише загальні формулювання щодо необхідності забезпечення кримінального провадження без належного аналізу конкретних обставин справи та доводів сторони захисту. Такий підхід може свідчити про недостатній рівень судового контролю та призводити до необґрунтованого обмеження майнових прав особи [1, с. 12–13]. У зв'язку з цим одним із важливих напрямів удосконалення правозастосовної практики є підвищення стандартів мотивування судових рішень у справах щодо арешту майна та забезпечення більш детального обґрунтування необхідності втручання у право власності особи.

Важливою процесуальною гарантією під час застосування арешту майна є також обов'язок сторони обвинувачення належним чином обґрунтовувати необхідність такого обмеження права власності. Сам факт існування кримінального провадження або формального визнання майна речовим доказом не може автоматично бути достатньою підставою для накладення арешту на майно особи. Слідчий суддя під час розгляду відповідного клопотання повинен перевірити наявність правових підстав для такого втручання, співмірність обмеження права власності із завданнями кримінального провадження, а також достатність доказів, які підтверджують необхідність застосування арешту майна [3, с. 33–34]. У цьому контексті слушною є позиція, відповідно до якої арешт майна не може використовуватися як засіб надмірного процесуального тиску на особу або спосіб фактичного блокування її господарської діяльності [12, с. 339].

Крім того, однією з проблем залишається тривале перебування майна під арештом без належного процесуального перегляду доцільності подальшого обмеження права власності. У деяких випадках арешт майна продовжує діяти навіть за відсутності фактичної необхідності у забезпеченні цілей кримінального провадження, що може призводити до непропорційного втручання у майнові права особи [6, с. 91]. У зв'язку з цим важливого значення набуває забезпечення ефективного механізму судового контролю за тривалістю та обґрунтованістю арешту майна, а також своєчасного розгляду клопотань про його скасування.

Окремої уваги потребує питання скасування арешту майна. Як свідчить аналіз судової практики, під час вирішення питання про скасування арешту майна слідчі судді не завжди однаково підходять до оцінки підстав подальшого обмеження права власності [1, с. 11]. У зв'язку з цим виникає необхідність формування більш єдиного підходу до застосування положень кримінального процесуального законодавства у цій частині.

Важливим є й те, що, у правозастосовній діяльності виникають труднощі щодо розмежування процесуального статусу іншої особи та третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. У деяких випадках особа фактично зазнає обмеження майнових прав, однак не має достатнього процесуального інструментарію для їх захисту, що негативно впливає на забезпечення принципу правової визначеності та ефективного судового захисту [15, с. 113].

Таким чином, забезпечення процесуальних гарантій іншої особи під час застосування арешту майна має важливе значення для дотримання балансу між інтересами кримінального провадження та захистом права власності особи. Удосконалення положень кримінального процесуального законодавства у цій сфері має бути спрямоване на більш чітке визначення процесуального статусу осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт, належне забезпечення їх процесуальних прав та формування єдиного підходу у судовій практиці щодо накладення і скасування арешту майна.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави дійти висновку, що арешт майна є одним із найбільш поширених заходів забезпечення кримінального провадження, застосування якого безпосередньо пов'язане з обмеженням права власності особи. У зв'язку з цим особливого значення набуває забезпечення належних процесуальних гарантій осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт. Такі гарантії мають забезпечувати не лише формальну можливість участі особи у кримінальному провадженні, а й реальний механізм захисту її майнових прав, що відповідає вимогам принципів верховенства права, змагальності сторін та справедливого судового розгляду.

Установлено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України містить окремі недоліки у частині регламентації процесуального статусу осіб, чий майнові права обмежуються під час застосування арешту майна. Насамперед це стосується недостатньої визначеності обсягу процесуальних прав

іншої особи, порядку їх реалізації, а також належного повідомлення про розгляд клопотань щодо арешту майна. Окремі труднощі виникають і під час розмежування процесуального статусу іншої особи та третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, що негативно впливає на забезпечення принципу правової визначеності та ефективного судового захисту.

Доведено, що важливою процесуальною гарантією під час застосування арешту майна є забезпечення особі реальної можливості брати участь у судовому розгляді, користуватися професійною правничою допомогою, подавати заперечення та оскаржувати судові рішення. Водночас аналіз судової практики свідчить про наявність випадків, коли власник майна дізнається про накладення арешту вже після постановлення відповідної ухвали слідчого судді, що істотно ускладнює реалізацію права на захист та своєчасне поновлення порушених майнових прав.

Обґрунтовано, що однією з ключових гарантій дотримання права власності під час застосування арешту майна є забезпечення належного судового контролю. Слідчий суддя під час розгляду клопотання про арешт майна повинен перевіряти не лише формальну наявність підстав для застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, а й співмірність втручання у право власності із завданнями кримінального провадження, достатність доказів та можливі наслідки такого обмеження для особи.

Установлено, що принцип пропорційності має застосовуватися не лише під час накладення арешту на майно, а й протягом усього періоду дії такого обмеження. Тривале перебування майна під арештом без належного процесуального обґрунтування або за відсутності подальшої необхідності у забезпеченні цілей кримінального провадження може призводити до непропорційного втручання у право власності особи та порушення засад справедливого кримінального провадження.

Аналіз судової практики свідчить про наявність неоднакових підходів до вирішення питань щодо накладення та скасування арешту майна, оцінки обґрунтованості втручання у право власності, а також забезпечення процесуальних прав особи під час розгляду відповідних клопотань. У деяких випадках ухвали про арешт майна містять лише загальні формулювання щодо необхідності забезпечення кримінального провадження без належного аналізу конкретних обставин справи та доводів сторони захисту, що може свідчити про формальний характер судового контролю.

У зв'язку з цим одним із важливих напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства України є конкретизація процесуального статусу осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт, визначення належного обсягу їх процесуальних прав та гарантій реалізації таких прав під час досудового розслідування і судового розгляду. Важливого значення також набуває підвищення стандартів мотивування клопотань сторони обвинувачення та ухвал слідчих суддів щодо арешту майна.

Крім того, подальше вдосконалення механізму забезпечення процесуальних

гарантій іншої особи під час застосування арешту майна має здійснюватися з урахуванням практики Європейського суду з прав людини щодо захисту права власності та принципу пропорційності втручання держави у майнові права особи. Забезпечення ефективного процесуального механізму захисту прав особи під час застосування арешту майна сприятиме підвищенню рівня правової визначеності, зміцненню гарантій захисту права власності та формуванню більш послідовної практики застосування положень кримінального процесуального законодавства України.

Література:

1. Аналіз судової практики щодо розгляду слідчими суддями клопотань про арешт майна. Миколаїв : Миколаївський апеляційний суд, 2021. URL: https://mka.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud4812/sud4812/Analiz_6.pdf
2. Верхогляд-Герасименко О. В. До питання накладення арешту на майно третіх осіб у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 20–27. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2017_Verhoglyad.pdf
3. Воронкін А. О. Окремі аспекти накладення та скасування арешту майна у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 85(4). С. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.4>.
4. Гловюк І. В. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження: аналіз новел. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 8. С. 155–160. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/cade7f1e-e237-4b0f-b17c-1fb1307fe704>
5. Глушко Ю. М. Сутність і зміст арешту майна у кримінальному провадженні. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 1. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2024.24>.
6. Денисовський М. Д. Арешт майна та його застосування у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 3. С. 87–94. URL: <https://journals.gi.ternopil.ua/index.php/law/article/view/73>
7. Здрок О. І. Підстави та процесуальний порядок обмеження недоторканності права власності під час застосування арешту майна в кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 175–183. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/175-183>.
8. Зелькіна Т. Є. Обмеження майнових прав осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2021.
9. Зелькіна Т. Є. Сутність та актуальні питання арешту майна в кримінальному провадженні. Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ, 2018. С. 144–148. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstream/123456789/13750/1/36.pdf>
10. Зінковський І. П. Застосування арешту майна у кримінальному провадженні: деякі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 182–189. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/download/409/380/>
11. Котова А. С. Процесуальний порядок арешту майна у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2020.
12. Лютий О., Ковальчук О. Накладення арешту на майно в кримінальному провадженні в Україні: проблемні питання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2023. Вип. 40. С. 336–343. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.40.334>.
13. Назаров В. В., Смалюк Т. В. Особливості нормативного регулювання процесуального статусу третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. *GOAL*. DOI: <https://doi.org/10.25264/31.05.2025>.
14. Тумаянц А. Р., Медведєв В. І. Арешт майна у кримінальному провадженні: окремі проблеми застосування. *Право і суспільство*. 2018. № 2(3). С. 194–199. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/15704>
15. Черванчук В. В. Загальні положення щодо забезпечення прав іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. *Юридичний вісник*. 2022. № 1. С. 109–116. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2309>.

Дата першого надходження статті до видання: 28.02.2026

Дата надходження виправленої версії статті: 22.03.2026

Дата прийняття статті: 27.03.2026

Дата публікації статті: 12.06.2026